

***Incapacitas assumendi* (kan. 1095 KPK/83) w świetle wyroku
Roty Rzymskiej c. Da Costa Gomes z 17 lipca 2023 roku**

***Incapacitas assumendi* (can. 1095 CIC/83) in the light of the judgment
of the Roman Rota c. Da Costa Gomes of July 17, 2023**

ks. prof dr hab. Wojciech Góralski
Akademia Mazowiecka w Płocku
ORCID 0000-0001-6548-4120
e-mail: w_goralski@wp.pl

Streszczenie: Autor prezentuje wyrok Roty Rzymskiej dotyczący małżeństwa zawartego przez strony 23 sierpnia 1997 roku w jednym z kościołów parafialnych na terenie diecezji sosnowieckiej. Wspólnota małżeńska, nieobdarowana potomstwem, trwała około ośmiu lat, po czym mężczyzna wniósł (dnia 8 grudnia 2019 roku) do Sądu Diecezjalnego Sosnowieckiego, pozew o stwierdzenie nieważności małżeństwa z tytułu niezdolności do podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich (kan. 1095, n. 3 KPK/83) po stronie pozwanej. Po przeprowadzeniu instrukcji dowodowej i dokonaniu pozostałych czynności procesowych, w dniu 12 kwietnia 2022 roku Trybunał wydał wyrok negatywny, od którego powód wniósł apelację do Roty Rzymskiej, gdzie – po uzupełnieniu instrukcji dowodowej – turnus sędziowski c. Da Costa Gomes w dniu 27 lipca 2023 roku orzekł *constare de nullitate*.

Słowa kluczowe: małżeństwo, niezdolność do zawarcia małżeństwa z przyczyn natury psychicznej, dowody, wyrok

Abstract: The author presents the sentence of the Roman Rota regarding the marriage concluded by the parties on August 23, 1997 in one of the parish churches in the Sosnowiec diocese. The marital community, without offspring, lasted about eight years, after which the man filed (December 8, 2019) to the Diocesan Court of Sosnowiec a lawsuit for the declaration of the invalidity of the marriage due to the inability to assume the essential obligations of marriage for causes of a psychic nature (can. 1095, n. 3 CIC/83) after the defendant. After conducting the evidentiary instruction and performing other procedural steps, on April 12, 2022, the Tribunal issued a negative sentence, from which the plaintiff appealed to the Roman Rota, where – after completing the evidentiary instruction – shift the judge's c. Da Costa Gomes on July 27, 2023 ruled *constare de nullitate*.

Keywords: marriage, inability to enter into marriage for psychics reasons, proofs, sentence
Treść: Wstęp. 1. Przebieg sprawy. 2. Motywy prawne. 3. Motywy faktyczne. 4. Uwagi do wyroku.

Wstęp

Usankcjonowany przez posoborowy Kodeks Prawa Kanonicznego 1983 roku kan. 1095, n. 3, w myśl którego nie może ważnie zawrzeć małżeństwa ten, kto jest niezdolny do podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich z przyczyn natury psychicznej, nie przestaje być w sądach kościelnych dominującym tytułem nieważności małżeństwa. Wystarczy wspomnieć, że w 2016 roku na 232 orzeczenia wydane w Trybunale Roty Rzymskiej aż 94 dotyczyły tytułu *incapacitas assumendi* (wyłącznie lub wraz innym tytułem/tytułami).

Podobna sytuacja najprawdopodobniej ma miejsce również w trybunałach niższych stopni jurysdykcji, co zdaje się wskazywać, że wymieniony kanon uznawany jest za dość „pojemny”. W rzeczywistości jednak tak nie jest, niełatwo jest bowiem wykazać występowanie u nupturienta – w momencie zawierania małżeństwa – niezdolności do podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich z przyczyn natury psychicznej. Jak podkreślił Jan Paweł II w swojej alocucji do Roty Rzymskiej z 5 lutego 1987 roku, *incapacitas*, o której mowa w powołanym kanonie, aby mogła skutkować nieważnością małżeństwa, powinna być spowodowana „poważną anomalią, która – niezależnie od tego jak zostanie określona – w sposób istotny narusza zdolność poznania i/lub chcenia kontrahenta”¹.

W rozstrzyganiu spraw *nullitatis matrimonii*, nie tylko zresztą rozpoznawanych *ob incapacitatem assumendi*, przez Trybunały diecezjalne, międzydiecezjalne, metropolitalne i regionalne z pomocą przychodzi orzecznictwo Roty Rzymskiej, stanowiąc jedno

¹ IOANNES PAULUS II, *Allocutio ad Rotam Romanam diei 5 februarii 1987*, w: F. CATOZZELLA, G. ERLEBACH (ed.), *Le allocuzioni dei Sommi Pontefici alla Rota Romana (1939-2023)*, Città del Vaticano 2023, s. 206: „Una vera incapacità è ipotizzabile solo in presenza di una seria forma di anomalia che, comunque si voglia definire, deve intaccare sostanzialmente le capacità di intendere e/o volere del contraente”; W. GÓRALSKI, *Dialog sędziego z biegłym w sprawach o nieważność małżeństwa z tytułu niezdolności psychicznej w świetle przemówienia papieża Jana Pawła II do Roty Rzymskiej z 5.II.1987 r.*, w: M. GRZYBOWSKI (red.), *Mazowieckie Studia Kościelne*, t. I, Płock 1990. s. 27.

z uzupełniających źródeł prawa (kan. 19 KPK/83) i przyczyniając się do jednolitości orzecznictwa kościelnego (Konstytucja apostolska Franciszka *Praedicate Evangelium*, art. 200 § 1).

Prezentowany wyrok rotalny c. Da Costa Gomes stanowi przykład wnikliwej oceny materiału dowodowego – w perspektywie *incapacitas assumendi* – przez sędziów dysponujących rozstrzygnięciem negatywnym pierwszej instancji.

1. Przebieg sprawy

Jan i Kazimiera poznali się w 1994 roku, po czym nawiązali relację narzeczeńską, nacechowaną wzajemną miłością, a następnie zawarli małżeństwo: 23 sierpnia 1997 roku w jednej z parafii w granicach diecezji sosnowieckiej; on liczył wówczas 25 lat, ona zaś 28.

Wspólnota małżeńska, w której nie przyszło na świat potomstwo, trwała około ośmiu lat, po czym doszło do separacji i rozwodu cywilnego (w roku 2006)².

W dniu 8 grudnia 2019 roku mężczyzna zwrócił się do Trybunału Kościelnego Sosnowieckiego z prośbą o stwierdzenie nieważności małżeństwa z tytułu niezdolności żony do podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich (kan. 1095, n. 3 KPK/83).

Po ustanowieniu kolegium sędziowskiego, 10 stycznia 2020 roku dokonano określenia formuły wątpliwości, stosownie do pozwu powoda. Po uzupełnieniu instrukcji dowodowej o zeznania tego ostatniego i trzech świadków oraz po przyjęciu sporządzonej *ex officio* (w oparciu o akta sprawy) opinii biegłego i publikacji akt, dokonano zamknięcia postępowania dowodowego. Pozwana, jakkolwiek prawidłowo wezwana, nie stawiała się w sądzie. W aktach znajdowało się świadectwo wiarygodności powoda wystawione przez jego proboszcza, który stwierdził, że mężczyzna spełnia obowiązki religijne i jest osobą wiarygodną.

² Por. Dec. c. DA COSTA GOMES z 27.07.2023, A. 119/2023 (wyrok niepublikowany), n. 1.

Sędziowie pierwszej instancji wydali dnia 12 kwietnia 2022 roku wyrok negatywny.

W dniu 14 maja 2022 roku powód złożył apelację do Trybunału Apostolskiego Roty Rzymskiej, gdzie – po ustanowieniu turnusu orzekającego – dekretem z dnia 13 stycznia 2023 roku dokonano określenia przyjętej w wymienionym Trybunale formuły wątpliwości; nie przeprowadzono żadnego uzupełnienia instrukcji dowodowej.

Jednak patronka powoda złożyła (dnia 6 lutego 2023 roku) wniosek o uzupełnienie instrukcji dowodowej przez sporządzenie ekspertyzy przez biegłego na podstawie akt sprawy. Dokonał tego prof. D'Avossa 17 marca 2023 roku³.

2. Motywy prawne

Ponens rozpoczyna od powołania kan. 1057 § 2 KPK/83 (określenie zgody małżeńskiej) dodając, iż z natury swojej małżeństwo jest skierowane ku dobru małżonków oraz ku zrodzeniu i wychowaniu potomstwa (kan. 1055 § 1 KPK/83) i że istotnymi przymiotami małżeństwa są jedność i nierozzerwalność, które w małżeństwie chrześcijańskim nabierają szczególnej mocy (kan. 1056 KPK/83). Przypomina jednocześnie trzy figury prawne niezdolności konsensualnej (kan. 1095, nn. 1-3 KPK/83). Odwołuje się następnie do powołanego wyżej przemówienia Jana Pawła II ogłoszonego do Roty Rzymskiej 5 lutego 1987 roku, w którym Papież Polak stwierdził, iż dla kanonisty powinno być czymś jasnym, że jedynie niezdolność, a nie trudność w stosunku do wyrażenia zgody małżeńskiej i do zrealizowania prawdziwej wspólnoty życia i miłości, czyni małżeństwo nieważnym. Podkreślił jednocześnie, że rozpad wspólnoty małżeńskiej nigdy nie może stanowić dowodu na rzecz niezdolności do zawarcia małżeństwa przez kontrahentów, którzy mogli zaniedbać lub niewłaściwie korzystać z dostępnych im środków naturalnych i nadprzyrodzonych albo też mogli nie zaakceptować niezbędnych ograniczeń i ciężarów w życiu małżeńskim zarówno z powodu przeszkód w sferze nieświadomości,

³ Por. Dec. c. DA COSTA GOMES z 27.07.2023..., n. 2.

jak i niewielkich patologii nie naruszających istotnej wolności ludzkiej czy wreszcie z powodu braków w porządku moralnym⁴.

Należy dokonać rozróżnienia, dodaje sędzia, pomiędzy zdolnością nawiązania minimalnej relacji międzyosobowej, wystarczającej do ważnego zawarcia małżeństwa i zdolnością do osiągnięcia relacji międzyosobowej pełnej, całkowitej i dojrzałej. Zwykła trudność w ustanowieniu wspólnoty życia bynajmniej nie powoduje nieważności małżeństwa, czyli nie dowodzi niezdolności nupturienta do wyrażenia ważnego konsensu małżeńskiego z powodu niezdolności do podjęcia obowiązków małżeńskich⁵.

W n. 4 przypomniano, że niezdolność, o której mowa, powinna istnieć w momencie wyrażania zgody małżeńskiej, z której powstaje węzeł małżeński; niezdolność, która powstaje podczas trwania życia wspólnego nie powoduje nieważności małżeństwa, chyba że udowodni się, iż osobowość nupturienta była już zaburzona przed wyrażeniem zgody małżeńskiej, lecz „wybuchnięcie” tego rodzaju nieuporządkowania ujawniło się dopiero po zawarciu małżeństwa; kruchość charakteru współpartnera może mieć wpływ na powstanie owego psychicznego nieuporządkowania, które zapewne miało głębsze korzenie w procesie kształtowania osobowości. Jak stwierdza się w orzeczeniu c. Bruno z dnia 16 grudnia 1994 roku, przede wszystkim można zauważyć, że poważne anomalie mające podstawę w przyczynie natury psychicznej stają się bardziej przykre na skutek powiązania z trudnym charakterem współpartnera lub z trudnościami wynikającymi z życia małżeńskiego, tak iż wspólnota małżeńska staje się dalej niemożliwa⁶.

Da Costa Gomes podkreśla następnie, że zwykła trudność w ustanowieniu wspólnoty małżeńskiej nie powoduje nieważności małżeństwa, czyli nie wskazuje na niezdolność nupturienta do powzięcia

⁴ Por. IOANNES PAULUS II, *Allocutio ad Rotam Romanam diei 5 februarii 1987...*, s. 206.

⁵ Por. Dec. c. DA COSTA GOMES z 27.07.2023..., n. 3.

⁶ Por. Dec. c. BRUNO z 16.12.1994, RRD 86 (1994), s. 758, n. 6; Dec. c. DA COSTA GOMES z 27.07.2023..., n. 4.

ważnego konsensu małżeńskiego z tytułu nieważności określonego w kan. 1095, n. 3 KPK/83⁷.

Owo rozróżnienie między trudnością i niemożliwością, dodaje wymieniony sędzia (posiłkując się fragmentem wyroków c. Funghini z dnia 23 czerwca 1993 roku⁸ i c. Serrano Ruiz z dnia 26 marca 1993 roku⁹), przyjmuje się w utrwalonym orzecznictwie rotalnym, „według którego *incapacitas assumendi* ma miejsce, gdy: a) występuje nie zwykła trudność, nawet poważna, lecz niemożliwość z powodu anomalii psychicznej, która dotyka strukturę psychiczną kontrahenta; b) ta patologiczna nieprawidłowość jest tak znacząca, że kontrahent, jakkolwiek zachowuje zdolność rozeznania oceniającego, to jest pozbawiony, całkowicie lub częściowo, zdolności dysponowania przedmiotem zgody małżeńskiej”¹⁰.

Niezdolność ta, zauważa Da Costa Gomes, dotyczy wszystkich dóbr małżeństwa i dobra małżonków, jak to stwierdza się w wyroku c. Stankiewicz z dnia 16 grudnia 1994 roku: „Istotne obowiązki małżeńskie, których strony umowy nie mogą podjąć w chwili zawarcia małżeństwa (kan. 1095, n. 3 KPK/83), uzyskują swoje znaczenie kanoniczne z istotnego przedmiotu formalnego zgody małżeńskiej, specyfikację zaś z istotnych dóbr małżeństwa. Wśród tego rodzaju obowiązków niektóre są zawarte w trzech tradycyjnych dobrach

⁷ Por. Dec. c. DA COSTA GOMES z 27.07.2023..., n. 4.

⁸ Por. Dec. c. FUNGHINI z 23.06.1993, RRD 85 (1993), s. 472, n. 4.

⁹ Por. Dec. c. SERRANO RUIZ z 26.03.1993, RRD 85 (1993), s. 252, n. 8b.

¹⁰ Dec. c. DA COSTA GOMES z 27.07.2023..., n. 5: „a) si adsit non mera difficultas, esto gravis, sed impossibilitas ob psychicam anomaliam, quae contrahentis psychicam structuram tangat; b) haec pathologica abnormitas tanti momenti sit ut contrahens, quamvis integram facultatem discernendi retineat, privetur, sive totaliter sive partialiter, facultate disponendi de obiecto matrimonialis consensus; c) abnormitas seu perturbatio personalitatis sit praematrimonialis et praesens in sua gravi forma momento prolationis consensus; d) pathologia tam gravis sit ut consortium coniugale intolerabile reddat et illa laborans rem in melius vertere non possit, etsi id exoptet et velit”.

małżeństwa: potomstwa, wierności i nierozzerwalności, a więc w tym, co odnosi się do wspólnoty życia małżeńskiego (kan. 1135 KPK/83)¹¹.

Mając na uwadze trzy dobra małżeńskie, przyjmuje Da Costa Gomes za tymże orzeczeniem c. Stankiewicz, można generalnie wskazać następujące rodzaje niezdolności: „a. do spełniania aktów życia małżeńskiego w sposób ludzki (por. kan. 1061 § 1 KPK/83) i według zasad poprawności, czyli urzeczywistniania czystości małżeńskiej; b. do ojcostwa albo macierzyństwa z drugim małżonkiem przez spełnianie aktów w sposób naturalny z obowiązkami wobec potomstwa; c. do zachowania wierności małżeńskiej w wyłączności opartej na wyłączności węzła małżeńskiego; d. do obrony wieczystości wspólnoty opartej na nierozzerwalnym węźle¹².

Podobnie istnieją niezdolności do podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich w odniesieniu do *bonum coniugum*, które to niezdolności pozbawiają istotnej zdolności komplementarnej małżeństwo: zarówno, gdy chodzi o integrację psychoseksualną wzajemnie dokonującą się między małżonkami, jak i wspólnotę życia osobowego, która powinna być ustanowiona i utrzymywana wzajemnie między małżonkami¹³.

¹¹ Dec. c. STANKIEWICZ z 16.12.1994, (wyrok niepublikowany), A. 102/94, n. 9: „Obligaciones matrimonii essentielles, ad quas assumendas contrahentes tempore celebrationis nuptiarum incapaces esse possunt (can. 1095, n. 3), relevantiam canonicam ab objecto formali essentiali consensus matrimonialis recipiunt, specificationem autem a substantialibus matrimonii bonis obtinent. Nam inter obligationes huiusmodi quaedam in tribus traditionalibus matrimonii bonis continentur, proles, fidei et sacramenti, videlicet quae pertinent ad consortium vitae coniugalis” (can. 1135)”.

¹² Dec. c. STANKIEWICZ z 16.12.1994, (wyrok niepublikowany), A. 102/94, n. 9: „Ita enim, perspectis tribus coniugii bonis, summatim recenseri possunt sequentes incapacitates: a. ad actus vitae coniugalis modo naturali et humano perficiendos (cf. can. 1061 § 1) atque iuxta principia rectitudinis seu castitatis coniugalis exercendos; b. ad paternitatem vel maternitatem ex altero coniuge per actus modo naturali peragendos cum obligationibus erga prolem; c. ad servandam fidelitatem coniugalem in exclusivitate vinculi innixam; d. ad tuendam consortii perpetuitatem in vinculo indissolubili fundatam”.

¹³ Por. Dec. c. STANKIEWICZ z 16.12.1994, (wyrok niepublikowany), A. 102/94, n. 9; Dec. c. DA COSTA GOMES z 27.07.2023..., n. 5.

N. 6 orzeczenia został poświęcony zeznaniu biegłych. Tak więc ponens powołuje kan. 1678 § 3 KPK/83 i stwierdza, że w rozpoznawaniu spraw *ob incapacitatem assumendi* judykatura rotalna jedno-myślnie poucza, iż w stwierdzaniu tej niezdolności bardzo ważna dla sędziego jest pomoc biegłych. Ich ekspertyzy mają dla sędziego charakter istotny, przy czym sprawę ostatecznie rozstrzyga sędzia. Jednocześnie znaczące jest to, aby ekspert przedstawił swoją opinię o stanie psychicznym kontrahenta dotyczącą okresu zawierania małżeństwa. Redaktor orzeczenia przytacza tutaj fragment pracy J.J. Garcii Faille, w którym wymieniony kanonista przywołuje art. 209 Instrukcji *Dignitas Connubii*, gdzie kładzie się akcent na potrzebę określenia przez biegłego wpływu, jaki anomalia miała na struktury i władze w momencie zawarcia małżeństwa, ponieważ w istocie rzeczy tym, co interesuje sędziego, jest stan psychiczny kontrahenta właśnie wtedy; ryzyko może powstać, gdy ekspert odnosi się do momentu stanu psychicznego kontrahenta w okresie badania go i w ten sposób stwierdza, że określona anomalia mogła uniezdolnić pacjenta w jednym z momentów, a nie czynić go niezdolnym w innych momentach¹⁴.

3. Motywy faktyczne

Ponens przypomniał, że w wyroku pierwszej instancji sędziowie stwierdzili, iż nie znaleźli żadnej podstawy, na której mogliby oprzeć uznanie małżeństwa stron za nieważne.

W swoim zeznaniu w tej instancji powód przedstawił niektóre fakty, które zdarzyły się w życiu małżeńskim, które trwało osiem lat. Powiedział więc, że pozwana, bardzo niedojrzała, była poddana matce i przeżyła dobrowolną aborcję przed zawarciem małżeństwa i dlatego nie chciała zrodzić potomstwa, choć po separacji pragnęła

¹⁴ Powołano tutaj pracę: J.J. GARCÍA FAILDE, *La Instrucción „Dignitas connubii” a examen*, Salamanca 2006, s. 186 oraz prace: A. STANKIEWICZ, *La configurazione processuale del perito e delle perizie nelle causa matrimoniali per omcapacità psichica*, Quaderni Studio Rotale 6 (1991), s. 57-66; Dec. c. DA COSTA GOMES z 27.07.2023..., n. 6.

wydać na świat dwoje dzieci. Matkę pozwanej określił jako osobę zarozumiałą, dominującą w domu i prawdopodobnie w małżeństwie; pozwana była jej podana. Na początku nie było to dostrzegalne, lecz z czasem stało się oczywiste. Również podczas trwania małżeństwa matka pozwanej nie odwiedzała jego matki. Pozwana raczej nie miała dobrych wzorców postępowania, ponieważ zamiast zajmować się ich relacją małżeńską, była bardziej zatroskana o matkę i brata; nie mogła czynić mniej od swojej matki. Pewnego razu, gdy udali się na wakacje (z pozwaną po ślubie), powód sypiał sam pod namiotem, podczas gdy pozwana ze swoją matką i bratem sypiali w wynajętym przez brata domku. Chodziło o wzajemną zależność. Matka pozwanej przygotowywała jej kolację i wszędzie jej towarzyszyła. Powiedziała pozwanej, że jeśli się przenieśli (powód i pozwana), nie byłiby w stanie tego uczynić.

Co się tyczy decyzji małżeńskiej, powód zeznał: „Nie zdawałem sobie wtedy jeszcze sprawy, że ta relacja pomiędzy pozwaną a jej matką jest w jakikolwiek sposób anormalna (...). Można powiedzieć, że ciąża przyspieszyła podjęcie decyzji o zawarciu małżeństwa. Kiedy później zapytałem ją o ciążę, odpowiedziała, że nie jest w ciąży, że być może poroniła. O aborcji dowiedziałem się dopiero po ślubie. Próbowałem zrozumieć, dlaczego pozwana nie chciała mieć dziecka. Dopiero po separacji z pozwaną dowiedziałem się od niej, że dokonała aborcji. Wyjaśniła, ponieważ obawiała się, że ją opuszczę i dlatego przerwała ciążę”¹⁵.

Gdy chodzi o *matrimonium in facto esse*, to – jak stwierdził powód – po ślubie strony przeniosły się do domu rodziny pozwanej. Przeżyli tam około trzech-czterech lat. Następnie znaleźli inne

¹⁵ Por. Dec. c. DA COSTA GOMES z 27.07.2023..., n. 7: „All’epoca non mi accorsi che questa relazione tra la convenuta e la madre fosse in qualche modo anomala (...) Si potrebbe dire che la gravidanza ha accelerato la decisione da prendere per contrarre il matrimonio. Quando in seguito le chiesi della gravidanza, mi disse che non era incinta, che forse aveva avuto un aborto spontaneo. Venni a sapere dell’aborto solo dopo le nozze. Cercai di capire perché la convenuta non volesse avere un figlio. Ho scoperto solo dopo la separazione dalla convenuta che aveva abortito. La sua spiegazione è stata che l’avrei lasciata, per questo motivo ha interrotto la gravidanza”.

miejsce zamieszkania. Jednak pozwana nigdy tam nie mieszkała; nie chciała się oddalić od swojej matki. Według powoda, stwierdza ponens rotalny, główną przyczyną nieważności ich małżeństwa była niedojrzałość pozwanej do życia we wspólnym ognisku domowym i do stworzenia rodziny złożonej z męża i dzieci. Tutaj była zawsze stała obecność matki i brata pozwanej. Całe życie pozwanej pozostawało w relacji do tego motywu.

Wspólnota małżeńska, dodał powód, skończyła się wraz z rozwodem udzielonym w 2005 roku (na wniosek powoda), po ośmiu latach trwania tego związku. W wyroku rozwodowym uznano winę (powód nie określił czyją, można przypuszczać, że pozwanej).

Tezę powoda potwierdzili świadkowie, m.in. M., jego brat, który zeznał: „Sądzę, że rodzina [pозwanej] była wierząca, pozwana była bardzo blisko związana z mamą i tatą, byli wszędzie (...). Mogę tylko powiedzieć, że jej rodzice i brat byli zawsze obecni wszędzie, na wakacjach, na zakupach, wszystko z nimi”¹⁶. Podobnie zeznała matka powoda¹⁷.

W apelacji skierowanej do Roty Rzymskiej powód poddał krytyce orzeczenie pierwszej instancji i bronił swojego przekonania o nieważności małżeństwa stwierdzając m.in. „, Ponieważ czuję się urażony wyrokiem Sądu Biskupiego I Instancji w Sosnowcu, który stwierdził ważność mojego małżeństwa (...), a jestem przekonany, że moja żona w chwili zawierania małżeństwa miała poważne problemy psychiczne i była całkowicie zależna od woli matki (osobowość bierno-zależna), w związku z tym uprzejmie proszę Sąd Roty Rzymskiej o ponowne rozpatrzenie mojej sprawy, gdyż uważam, że moje małżeństwo jest nieważne z powodu niezdolności kobiety do podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich z przyczyn natury psychologicznej [sic !].

¹⁶ Dec. c. DA COSTA GOMES z 27.07.2023..., n. 7: „Credo che la famiglia fosse credente, la convenuta era molto legata alla mamma e papà, erano ovunque (...). Posso solo dire che i suoi genitori e il fratello erano sempre presenti ovunque, nelle vacanze, per lo shopping, tutto con loro”.

¹⁷ Por. Dec. c. DA COSTA GOMES z 27.07.2023..., n. 7.

Trybunał Sosnowiecki wydał wyrok na podstawie dowodów, które mógł zgromadzić. Problem polega na tym, że podczas zeznań przed Sądem byłem bardzo zestresowany i nie przytoczyłem wszystkich faktów dotyczących pozwanej, począwszy od okresu przedmałżeńskiego¹⁸.

Prośba powoda, stwierdza Da Costa Gomes, dotyczyła również dodania nowego tytułu nieważności: „Chciałbym w apelacji dodać drugi tytuł nieważności mojego małżeństwa: wyłączenie dobrobytu [sic!] potomstwa przez kobietę. Jak już mówiłem i pisałem w pozwie do Sądu w Sosnowcu, Kazimiera na około trzy lata przed naszym ślubem była ze mną w nieplanowanej ciąży i nawet po ślubie nie chciała mieć ze mną dzieci i unikała stosunków seksualnych lub podjęła środki antykoncepcyjne¹⁹”.

Odnosząc się do dwóch opinii biegłych: dr. P. (z dnia 2 września 2021 roku, w pierwszej instancji i prof. D’Avossa z dnia 17 marca 2023 roku, w drugiej instancji), ponens stwierdza, że jakkolwiek obydwie zostały sporządzone jedynie w oparciu o akta sprawy, to jednak nie

¹⁸ Por. Dec. c. DA COSTA GOMES z 27.07.2023..., n. 7: „Poichè mi sento parte lesa dalla sentenza del Tribunale Vescovile di Prima Istanza di Sosnowiec, che ha dichiarato la validità del mio matrimonio..., e sono convinto che mia moglie, al momento di celebrazione del matrimonio, avesse gravi problemi mentali e fosse totalmente dipendente dalla volontà della madre (personalità passivo-dipendente), chiedo pertanto cortesemente al Tribunale della Rota Romana di riconsiderare la mia causa, poiché ritengo che il mio matrimonio sia non valido a causa dell’incapacità della donna di assumere i doveri essenziali del matrimonio per motivi di natura psicologica. Il Tribunale di Sosnowiec ha emesso una sentenza basata sulle prove che ha potuto raccogliere. Il problema sta nel fatto che ero molto stressato durante la mia deposizione davanti al Tribunale e non ho raccontato tutti i fatti che riguardavano la convenuta, a partire dal periodo prematrimoniale”. *Tamże*, n. 8.

¹⁹ Por. Dec. c. DA COSTA GOMES z 27.07.2023..., n. 7: „Vorrei, in appellazione, aggiungere un secondo titolo di nullità del mio matrimonio: – l’esclusione del benessere [sic] della prole da parte della donna. Come ho già detto e scritto nel libello al Tribunale di Sosnowiec, Casimira ha avuto una gravidanza non pianificata con me circa tre anni prima del nostro matrimonio, e anche dopo le nozze non ha voluto avere figli con me e ha evitato di avere rapporti sessuali o ha preso precauzioni contraccettive”.

stanowi to przeszkody w orzeczeniu nieważności tego nieszczęśliwego małżeństwa.

Gdy chodzi o ekspertyzę biegłego rotalnego, przygotowaną przede wszystkim w odniesieniu do niezdolności kobiety z kan. 1095, n. 3 KPK/83, to zawiera ona ważne elementy dotyczące osobowości Kazimierzy: „Obecność «zaburzenia osobowości zależnej», na które cierpi pozwana, powoduje poważne upośledzenie zdolności do swobodnego i bezwarunkowego oceniania dokonywanych wyborów, a także ustanawiania, tworzenia i budowania pełnych, dojrzałych i odpowiedzialnych relacji międzyosobowych.

W równym stopniu dotknięte są zarówno komponent emocjonalny/afektywny z nieukończeniem procesu dojrzewania, jak i komponent mentalizacji, tj. posiadanie myśli niezdolnej do wytworzenia pełnej pracy umysłowej, co wyraża się jako pojęciowa aktywność symboliczna.

W świetle tego, zgodę wyrażoną przez pozwaną w chwili zawarcia małżeństwa należy uznać za naruszoną psychologicznie i funkcjonalnie. Kobieta (...) była dotknięta już w wieku młodości poważnym zaburzeniem osobowości w psychiatrii, określanym w psychiatrii jako «zaburzenie osobowość zależnej», sklasyfikowane w Podręczniku diagnostycznym i statystycznym zaburzeń psychicznych (DSM 5) z kodem 301.6.

Rozumiemy przez to zaburzenie, którego początek zwykle przypada na okres dojrzewania i młodości, a następnie rozwija się wszechobecnie i przylega do osobowości osób dotkniętych chorobą, często w sposób trwały i pogarszający się²⁰.

²⁰ Dec. c. DA COSTA GOMES z 27.07.2023..., n. 9: „La presenza del «Disturbo Dipendente di Personalità», di cui è affetta la convenuta, è causa di una seria compromissione della capacità di discriminare e valutare in modo libero e incondizionato le scelte da compiersi, come anche quella di stabilire, realizzare e edificare piene, mature e responsabili relazioni interpersonali. Parimenti inficcate, sono sia la componente emotiva/affettiva con un mancato completamento del processo maturativo, sia quella di *mentalizzazione*, cioè il possedere un pensiero incapace di produrre un completo lavoro mentale che si esprima come attività simbolica concettuale. Alla luce di ciò il consenso emesso dalla convenuta al momento del matrimonio è da

Biegły, kontynuując redaktor orzeczenia rotalnego, opisuje podstawy kliniczno-symptomatologiczne pozwanej, których korzenie działały w momencie wyrażania konsensu małżeńskiego. Ekspert ten stwierdził, że obraz kliniczno-symptomatologiczny charakteryzuje się koniecznością podmiotu bycia ustawicznie chronionym, wspieranym i nieodpowiedzialnym, określając w ten sposób postępowanie poddane i zależne, naznaczone ustawicznym lękiem odseparowania/ utraty punktu odniesienia, przy obecności takich oznak, jak: „1. trudność w podejmowaniu codziennych decyzji bez konieczności nadmiernej liczby porad i zapewnień. 2. potrzeba innych, którzy przejmą odpowiedzialność za większość dziedzin życia. 3. niemożność i/lub trudność w rozpoczynaniu projektów, w samodzielnym działaniu, wynikająca z braku wiary we własny osąd i własne możliwości. 4. niemożność i/lub trudność w wyrażaniu sprzeciwu wobec innych z obawy przed utratą ich wsparcia i/lub aprobaty. 5. kiedy kończy się bliski związek, pilnie poszukuje innej relacji pielęgnującej i wspierającej. 6. martwi się nadmiernie i/lub nierealistycznie, że zostanie pozostawiony sam sobie.

Tego rodzaju zaburzenie, stwierdza biegły, przez swoje cechy kliniczne i przebieg, które go wyróżniają, było niewątpliwie obecne również w akcie wyrażania zgody małżeńskiej przez pozwaną²¹.

ritenersi psicologicamente e funzionalmente compromesso. Mulier (...) era affetta già in età adolescenziale da un grave disturbo della personalità noto in Psichiatria come «Disturbo Dipendente di Personalità», classificato dal Manuale Diagnostico e Statistico dei Disturbi Mentali (DSM 5) con codice 301.6. Con questo s'intende un disturbo il cui esordio si ha usualmente in età adolescenziale-giovanile, per poi svilupparsi pervasivamente e aderire alla personalità di chi ne è affetto, spesso in modo permanente e ingravescente”.

²¹ Dec. c. DA COSTA GOMES z 27.07.2023..., n. 9: „1. Difficoltà a prendere decisioni quotidiane, senza richiedere una eccessiva quantità di consigli e rassicurazioni. 2. Bisogno che altri si assumano la responsabilità per la maggior parte dei settori della sua vita. 3. Incapacità e/o difficoltà a iniziare progetti, a fare cose in modo autonomo, per mancanza di fiducia nel proprio giudizio o nelle proprie capacità. 4. Incapacità e/o difficoltà a esprimere disaccordo verso gli altri per il timore di perdere il loro supporto e/o approvazione. 5. Quando termina una relazione stretta, ricerca con urgenza un'altra relazione di accudimento e supporto. 6. Si preoccupa

Gdy chodzi o wolność pozwanej w wyrażaniu ważnego i swobodnego konsensu małżeńskiego, biegły bez wahania odpowiedział: „Ze względu na kliniczną i symptomatyczną charakterystykę zaburzenia osobowości zależnej, na którą z pewnością cierpiała pozwana (opisaną już w odpowiedzi na pytanie poprzednie, nr 1) uważa się popartą pełną pewnością naukową i znajomością faktów, że nie pozwalało to badanej na wyrażenie dobrowolnej zgody, gdyż spowodowało poważne naruszenie funkcji psychicznych, rozróżniających i woli-tywnych, w stopniu zagrażającym ważności aktu woli wyrażonego wyraźną zgodą małżeńską”²².

Biegły stwierdza następnie: „Podobnie zagrożona jest zdolność rozumienia i realizowania relacji międzyludzkich w sposób dojrzały, emocjonalnie i uczuciowo kompletny, odpowiedzialny i świadomy (...) Ponieważ jest to zaburzenie osobowości, z definicji ma ono swój początek w okresie dojrzewania i młodości, a następnie ma częściej charakter przewlekły, przylegając w sposób wszechobecny, często pogarszający się, do osobowości osób dotkniętych chorobą”²³.

in modo eccessivo e/o irrealistico di essere lasciato a provvedere a se stesso. Un tale disturbo, per le caratteristiche cliniche e di decorso che lo contraddistinguono, era certamente presente anche all'atto dell'emissione del consenso nuziale formulato dalla convenuta”.

²² Dec. c. DA COSTA GOMES z 27.07.2023..., n. 9: „Per le caratteristiche cliniche e sintomatologiche proprie del Disturbo Dipendente di Personalità, di cui era certamente affetta la convenuta, (già descritte nel corso della risposta al precedente quesito n. 1) si ritiene, sostenuti da piena certezza scientifica e cognizione di causa, che questo non consentì alla periziata l'espressione di un libero consenso giacché creò una grave compromissione delle funzioni psichiche, discriminative e volitive tale da pregiudicare la validità dell'atto della volontà espresso con il consenso matrimoniale pronunciato”.

²³ Dec. c. DA COSTA GOMES z 27.07.2023..., n. 9: „Parimenti compromessa la capacità di intendere e realizzare una relazione interpersonale in modo maturo, affettivamente ed emotivamente completo, responsabile e consapevole (...) Trattandosi di un disturbo della personalità, questo per definizione trova il suo esordio in età adolescenziale-giovanile per poi presentare un decorso il più delle volte cronico, aderendo in modo pervasivo, spesso ingravescente, alla personalità di chi ne è affetto”.

Na pytanie o zdolność pozwanej do podjęcia i wypełnienia istotnych obowiązków małżeńskich w momencie wyrażania konsensu biegły bez wahania odpowiedział: „Po wnikliwej analizie dostępnych dokumentów można stwierdzić z pełną naukową pewnością i wiedzą o stanie faktycznym, że pozwana cierpiała na poważne zaburzenie osobowości, zwane w psychiatrii zaburzeniem osobowości zależnej, klasyfikowane w Podręczniku Diagnostycznym i Statystycznym Zaburzeń Psychiczych (DSM 5) z kodem 301.6. Ten stan psychopatologiczny, występujący prawdopodobnie u pozwanej już w okresie dojrzewania, wpływał następnie na nią w sposób przeważający i trwały. W tym sensie należy uznać, że pozwana w chwili wyrażania zgody małżeńskiej nie posiadała zdolności do podjęcia i wypełnienia istotnych obowiązków małżeńskich”²⁴.

Gdy chodzi o opinię biegłego (L.P.), który występował w pierwszej instancji (sporządzoną również na podstawie akt sprawy, gdyż pozwana odmówiła poddania się badaniom), to biegły rotalny odniósł się do tej ekspertyzy następująco: „Biegły z należytą starannością i uwagą analizuje perypetie relacyjne pary, wchodząc w meritum sprawy i mając jasną wiedzę o sprawie i o przyczynach, które mogły mieć wpływ i/lub uwarunkować zachowanie pozwanej. Relacja matka-córka, jakiej doświadcza pozwana, opisana przez biegłego, wydaje się naukowo do zaakceptowania, dobrze uargumentowana i umotywowana, i w tym sensie całkowicie można ją podzielić”²⁵.

²⁴ Dec. c. DA COSTA GOMES z 27.07.2023..., n. 9: „Analizzati attentamente gli atti di causa a disposizione, si può affermare sorretti da piena certezza scientifica e con cognizione di causa che la convenuta era affetta da un grave disturbo della personalità, noto in Psichiatria come Disturbo Dipendente di Personalità, classificato da Manuale Diagnostico e Statistico dei Disturbi Mentali (DSM 5) con codice 301.6. Questa condizione psicopatologica, verosilmente presente nella convenuta già in età adolescenziale l’ha poi condizionata in modo pervasivo e permanente. In tal senso è da ritenersi che la perizianda al momento della manifestazione del suo consenso matrimoniale non avesse la capacità di assumere e adempiere gli obblighi matrimoniali essenziali”.

²⁵ Dec. c. DA COSTA GOMES z 27.07.2023..., n. 9: „Il Perito analizza con sufficiente cura e attenzione le vicissitudini relazionali della coppia, entrando nel merito, con sicura cognizione di causa, delle ragioni che hanno potuto influenzare

„Taka ocena, stwierdza biegły rotalny, uwzględnia także fakt, że przeprowadzona przez nas dotychczas analiza prowadzi do tego samego wniosku diagnostycznego: o występowaniu u pozwanej zaburzenia w postaci osobowości zależnej, ze wszystkimi konsekwencjami, które to zaburzenie nieuchronnie wpłynęło na poziom sfery osobistej i relacyjnej”²⁶.

W opinii biegłego przedstawionej w pierwszej instancji, zauważa Da Costa Gomes, słusznie stwierdzono: „Osobowość pozwanej w chwili zawierania małżeństwa wydaje się niedojrzała pod względem jej zdolności do autonomii. Relacje i teksty powoda wskazują na symbiotyczny charakter relacji pomiędzy pozwaną i jej matką. Pozwana pochodzi z rodziny pełnej, ma jednego brata, a dominującą i decyzyjną rolę w życiu rodzinnym pozwanej pełniła jej matka. Osoby o znamieniu osobowości podobnym do znamienia osobowości pozwanej odznaczają się trudnością w odnalezieniu lub rozpoznaniu własnej autonomicznej tożsamości oraz nadmierną tendencją do określania siebie na podstawie tego, kim są w relacji z drugą osobą. Są podatni na konflikt, o charakterze neurotycznym, między potrzebą bycia w związku a potrzebą autonomii. Ich tożsamość identyfikuje się z drugą osobą. Ta tożsamość nie rozwinęła się w wyniku holistycznego doświadczenia interakcji społecznej, lecz wywodzi się z doświadczenia silnej relacji zależności od jednego z dwojga rodziców. Osoby te mają ograniczone poczucie siebie i sprawczości. Pozwaną cechuje brak autonomii w takich obszarach, jak autodeterminacja, niezależność podejmowania decyzji i działania oraz samokontrola”²⁷.

e/o condizionare il comportamento della convenuta. Il rapporto *madre-figlia* vissuto dalla convenuta, così come descritto dal Perito, appare scientificamente accettabile, ben argomentato e motivato e, in tal senso, del tutto condivisibile”.

²⁶ Dec. c. DA COSTA GOMES z 27.07.2023..., n. 9: „Una tale valutazione tiene conto anche del fatto che l’analisi da noi fin qui condotta, ci porta a una medesima conclusione diagnostica, quella della presenza di un Disturbo Dipendente di Personalità a carico della convenuta, con tutte le conseguenze che questo ha inevitabilmente comportato sul piano personale e relazionale”.

²⁷ Dec. c. DA COSTA GOMES z 27.07.2023..., n. 10: „La personalità della convenuta all’epoca delle nozze appare immatura nell’ambito della capacità di autonomia.

Sędzia podkreśla, że biegły wyraził przekonanie, iż pozwaną znamionowało zaburzenie osobowości zależnej, stwierdził bowiem: „Niedojrzałość opisaną w osobowości pozwanej najlepiej określa zaburzenie osobowości zależnej (ICD 10 F60.7, DSM IV 301.6). Jest to zaburzenie, w którym występuje przesadna potrzeba opieki, co prowadzi do zachowań charakteryzujących się uległością i lękiem przed porzuceniem. Osoba dotknięta schorzeniem charakteryzuje się unikaniem podejmowania ważnych decyzji dotyczących własnego życia i wykazuje chęć zrzucenia odpowiedzialności za siebie na otaczające ją środowisko. Do tego dochodzi strach przed popełnianiem błędów i bierność. W chwili zawierania małżeństwa pozwana nie była w wystarczającym stopniu oddzielona od matki”²⁸.

W końcowym fragmencie wyroku jego redaktor oznajmia, że w momencie wyrażania zgody małżeńskiej pozwana była niezdolna do podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich z przyczyn natury

I racconti dell'attore e dei testi indicano la natura simbiotica del rapporto tra la convenuta e la madre. La convenuta proviene da una famiglia completa, ha un fratello e il ruolo dominante e decisionale nella vita familiare della convenuta è stato svolto dalla madre. Gli individui, con un tratto di personalità simile a quello della convenuta, sono caratterizzati da una difficoltà a trovare o riconoscere la propria identità autonoma e da un'eccessiva tendenza a definirsi in base a com'è in una relazione con qualcun altro. Sono inclini al conflitto, con una sfumatura nevrotica, tra il loro bisogno di essere in una relazione e il loro bisogno di autonomia. La loro identità s'identifica con l'altra persona. Non si è sviluppata attraverso un'esperienza olistica d'interazione sociale, ma deriva invece dall'esperienza di una forte relazione di dipendenza con uno dei due genitori. Questi individui hanno un senso di sé e di azione limitata. La convenuta è caratterizzata da una mancanza di autonomia in ambiti quali l'autodeterminazione, l'indipendenza decisionale e di azione e l'autocontrollo”.

²⁸ Dec. c. DA COSTA GOMES z 27.07.2023..., n. 10: „L'im maturità descritta nella personalità della convenuta è meglio descritta dal disturbo di personalità dipendente (ICD 10 F60.7, DSM IV 301.6). Si tratta di un disturbo in cui vi è un bisogno esagerato di essere accuditi che porta a comportamenti caratterizzati da sottomissione e paura dell'abbandono. La persona affetta è caratterizzata dall'evitamento di prendere decisioni importanti sulla propria vita e mostra il desiderio di cedere la responsabilità di sé all'ambiente circostante. A questo si aggiunge la paura di sbagliare e la passività. La convenuta non era sufficientemente distaccata dalla madre al momento della celebrazione del matrimonio”.

psychicznej, ponieważ – od początku – była całkowicie zależna od matki, w rezultacie czego była niedojrzała i niezdolna do ustanowienia prawdziwej wspólnoty życia i miłości. Opinie sporządzone przez biegłych w pierwszej i w drugiej instancji nie pozostawiają cienia wątpliwości co do anomalii psychicznych kobiety istniejących w okresie zawierania małżeństwa.

Ponens dodaje, że w aktach sprawy znajduje się wiele elementów w postaci świadectw lekarskich i historii pozwanej, które ujawniają nie tylko jej anomalie osobowości, lecz również jej sposób postępowania, który nie pozwolił na właściwe podjęcie istotnych obowiązków małżeńskich z powodu poważnej niedojrzałości istniejącej w jej strukturze osobowości²⁹.

Dyspozycja końcowa: „Itaque, omnibus tam in iure quam in facto mature ac diligenter perpensis, Nos infrascripti Patres de Turno, pro Tribunali sedentes et solum Deum prae oculis habentes, Christi nomine invocato, decernimus, declaramus ac definitive sententiamus, ad dubium propositum respondententes: *Adfirmative, seu constare de matrimonii nullitate, in casu; vetito mulieri conventae transitu ad alias nuptias canonicas, inconsulto Ordinario loci*” kończy orzeczenie³⁰.

4. Uwagi końcowe

Zaprezentowany wyrok c. Da Costa Gomes, wydany (*pro nullitate*) w drugiej instancji, w sprawie *ob incapacitatem assumendi* po stronie pozwanej, reformujący negatywne rozstrzygnięcie Trybunału pierwszej instancji, zapadł przede wszystkim na podstawie opinii biegłych występujących w obu instancjach. Istotnym bowiem problemem było określenie stanu psychicznego kobiety w momencie wyrażania przez nią zgody małżeńskiej, a to należy właśnie do ekspertów. Nie oznacza to oczywiście, że sędzia jest zdeterminowany opinią psychologa czy psychiatry.

²⁹ Por. Dec. c. DA COSTA GOMES z 27.07.2023..., n. 11.

³⁰ Por. Dec. c. DA COSTA GOMES z 27.07.2023..., n. 12.

Poważną trudnością dla sędziów rozpoznających sprawę *Sosnovien.* w obu Trybunałach było niestawiennictwo pozwanej (została uznana za nieobecną w sądzie). W postępowaniu dowodowym turnusu rotalnego istotne było powołanie biegłego (na wniosek patronki powoda).

Gdy chodzi o segment *In iure* orzeczenia, na uwagę zasługuje przytoczenie fragmentów alokucji Jana Pawła II skierowanej 5 lutego 1987 roku do Roty Rzymskiej, kiedy to Papież Polak wyeksponował różnicę zachodzącą między niemożliwością podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich a trudnością w tym zakresie, a także przypomniał, że rozpad wspólnoty życia małżonków nigdy nie może być równoznaczny z *incapacitas assumendi*.

Znaczące jest również enumeratywne wskazanie przez ponensa (posiłkującego się wyrokami c. Funghini i c. Serrano Ruiz) sytuacji, w których ma miejsce niezdolność do podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich, podobnie jak określenie (za wyrokiem c. Stankiewicz z 16 grudnia 1994 roku) „przestrzeni” owej *incapacitas* (trzy dobra małżeństwa oraz dobro małżonków). Pożyteczne było zwrócenie uwagi na to, że kontrahent niezdolny do podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich może dysponować wystarczającym rozeznaniem oceniającym (kan. 1095, n. 2 KPK)³¹.

Ze zrozumiałych względów dużo uwagi w wyroku rotalnym poświęcono roli biegłych w określeniu stanu psychicznego kontrahentki w okresie zwierania przez nią małżeństwa. Trafna jest tutaj uwaga, by ekspert nie odnosił tego stanu *ex nunc* do stanu *ex tunc*, chodzi bowiem o wskazanie stanu psychicznego danej osoby we wspomnianym okresie.

Motywy faktyczne orzeczenia zdominował dowód z opinii biegłych, choć nie bez znaczenia pozostawały również zeznania powoda

³¹ Por. A. D'AURIA, *Il consenso matrimoniale. Dottrina e giurisprudenza canonica*, Roma 2007, s. 236-237; Dec. c. JAEGER z 11.05.2022, (wyrok niepublikowany), A. 67/2022, nn. 9-10; W. GÓRALSKI, *Sententia facit ius (D. 5,2,17,1). Ze studiów nad najnowszym orzecznictwem Roty Rzymskiej w sprawach „nullitatis matrimonii” (2012-2023)*, Płock 2023, s. 178.

i jego świadków, którzy jednoznacznie wskazali na symptomy nie-
dojrzałości Kazimierzy do życia we wspólnocie małżeńskiej, co prze-
jawiało się w jej zależności od matki.

Powód przyznał, że w swoim zeznaniu złożonym w pierwszej in-
stancji był zestresowany i nie powiedział wszystkiego, co też w znacz-
nej mierze może usprawiedliwić negatywne rozstrzygnięcie sędziów
też instancji.

Relacja biegłego występującego w instancji rotalnej, szeroko wy-
eksponowana w orzeczeniu, zawiera tezę o zaburzeniu kobiety w po-
staci osobowości zależnej uniemożliwiającej swobodne dokonywanie
wyborów i kształtowania odpowiedzialnych relacji międzyperso-
bowych. Znaczące było stwierdzenie prof. D'Avossy o tym zaburzeniu
osobowości Kazimierzy istniejącym już w okresie jej młodości. Jego
szeroki, profesjonalny wywód, ukazujący cechy kliniczne i przebieg
tegoż zaburzenia (sklasyfikowanego w Diagnostycznym i Statystycz-
nym Podręczniku DSM 5) występującego u pozwanej w okresie zawie-
rania małżeństwa, w pełni przekonał turnus rotalny o jej *incapacitas
assumendi*.

Niemale znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy miała również opi-
nia biegłego występującego w pierwszej instancji (zwrócił szczególną
uwagę na relację pozwanej z matką), która to ekspertyza znalazła
pełne uznanie prof. D'Avossy w drugiej instancji. Poza tym na nie-
zdolność kobiety do podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich
wskazywały inne dokumenty lekarskie i jej biografia.

Gdy chodzi o dodanie przez powoda w drugiej instancji tytułu
wykluczenia przez kobietę *bonum prolis*, to – jak się wydaje – było
to tylko pewną „asekuracją” mężczyzny (gdyby „zawiódł” tytuł
podstawowy).

Orzeczenie c. Da Costa Gomes stanowi przykład umiejętnego
współdziałania sędziego z biegłym w poznaniu prawdy o danym
małżeństwie, zaskarżonym *ob incapacitatem assumendi*.

References

Źródła

- Dec. c. BRUNO z 16.12.1994, RRD 86 (1994), s. 755-753.
Dec. c. DA COSTA GOMES z 27.07.2023 (wyrok nieopublikowany), A. 119/2023.
Dec. c. FUNGHINI z 23.06.1993, RRD 85 (1993), s. 469-477.
Dec. c. JAEGER z 11.05.2022 (wyrok nieopublikowany), A. 67/2022.
Dec. c. SERRANO RUIZ z 26.03.1993, RRD 85 (1993), s. 250-258.
Dec. c. STANKIEWICZ z 16.12.1994, (wyrok nieopublikowany), A. 102/1994.
IOANNES PAULUS II, *Allocutio ad Rotam Romanam diei 5 februarii 1987*, w: CATOZZELLA F., ERLEBACH G. (ed.), *Le allocuzioni dei Sommi Pontefici alla Rota Romana (1939-2023)*, Città del Vaticano 2023, s. 203-208.
- Literatura
- D'AURIA A., *Il consenso matrimoniale. Dottrina e giurisprudenza canonica*, Roma 2007.
- GARCÍA FAILDE J.J., *La Instrucción „Dignitas connubii” a examen*, Salamanca 2006.
- GÓRALSKI W., *Dialog sędziego z biegłym w sprawach o nieważność małżeństwa z tytułu niezdolności psychicznej w świetle przemówienia papieża Jana Pawła II do Roty Rzymskiej z 5.II.1987 r.*, w: M. GRZYBOWSKI (red.), *Mazowieckie Studia Kościelne*, Płock 1990, s. 17-31.
- GÓRALSKI W., *Sententia facit ius (D. 5,2,17,1). Ze studiów nad najnowszym orzecznictwem Roty Rzymskiej w sprawach „nullitatis matrimonii” (2012-2023)*, Płock 2023.
- STANKIEWICZ A., *La configuratione processuale del perito e delle perizie nelle causa matrimoniali per l'incapacità psichica*, *Quaderni Studio Rotale* 6 (1991), s. 57-66.

Nota o autorze

Ks. Wojciech Góralski – prezbiter diecezji płockiej, profesor nauk prawnych, profesor zwyczajny nauk prawnych, emerytowany profesor UKSW, aktualnie profesor Akademii Mazowieckiej w Płocku, sędzia w Sądzie Biskupim w Płocku, wiceprzewodniczący Stowarzyszenia Kanonistów Polskich.